

५८ क. क्षतिपूर्ति भराई दिने :

यस परिच्छेद बमोजिमको कसूरबाट पीडित व्यक्तिलाई हुन गएको हानी नोक्सानी विचार गरी न्यायाधिकरणले कसूरदारबाट मनासिव क्षतिपूर्ति भराई दिन सक्नेछ ।

दफा ५९: प्रचलित कानून बमोजिम सजाय गर्न बाधा नपुग्ने:

यस ऐन अन्तर्गत कसूर ठहरिने कुनै काम अन्य कुनै प्रचलित कानून बमोजिम पनि कसूर ठहरिने रहेछ भने त्यस्तो कसूर उपर छुट्टै कारबाही चलाई सजाय गर्न यस ऐनले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

नेपालमा हाल देखिएका साइबर अपराधका प्रकृतिहरू

- सामाजिक संजालमा (Facebook, Twitter, Instagram) अन्य व्यक्तिको नाम तथा तस्बीर प्रयोग गरेर, नक्कली प्रोफाइल पेज खोलेर बेईज्जत गर्ने तथा दुःख दिने ।
- बिभिन्न किसिमका नग्न तस्वीरमा व्यक्तिको मुहार जोडी ईन्टरनेटमा राख्ने (Photo Mutilation) र आफन्तलाई पठाउने ।
- आपसी सहमतीमा लिईएको गोप्य तस्वीर र भिडियो प्रतीशोधको रुपमा सामाजिक संजाल राख्ने र मेसेन्जरमा पठाउने ।
- सामाजिक संजालमा Closed Group खोली विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त अश्लील तस्वीर र भिडियो आदान प्रदान गर्ने ।
- ईमेल मार्फत जथाभावी धम्की दिने तथा नगद माग गर्ने ।
- सामाजिक संजाल मार्फत धम्कीपूर्ण सन्देश पठाउने तथा सन्देश मार्फत जुवा, लट्टि परेको भनि ठगि गर्ने ।
- सरकारी तथा अन्य संस्थाहरूको Website Hacking गर्ने ।
- Online Banking मा Unauthorized Access ।
- सामाजिक सञ्जालमा साथी बनाई च्याट गर्ने, बहुमूल्य सामान पठाईदिन्छु भनी फोटो पठाउने र सामान प्राप्त गर्न Custom Clearance गरे पश्चात सामान आउने भनी बैंकमा नगद जम्मा गर्न लगाई ठगी गर्ने गरेको ।

Cyber Crime सम्बन्धी Report कहाँ, कसरी गर्ने ?

१. थाहा पाएको ३५ दिनभित्र निवेदन दिनु पर्नेछ ।
२. उपत्यका भित्रको व्यक्तिहरूले महानगरिय प्रहरी कार्यालय, अपराध महाशाखामा निवेदन दिन सक्नुहुन्छ ।
३. उपत्यका बाहिरका व्यक्तिहरूले आफ्नो नजिकको प्रहरी कार्यालय मार्फत यस केन्द्रिय अनुसन्धान ब्यूरोमा निवेदन दिन सक्नुहुन्छ ।

नेपाल प्रहरीको अनुरोध

- आफ्नो पासवर्ड कसैलाई नदिनुहोस र समय समयमा परिवर्तन गरी रहनुहोस ।
- कम्प्युटरमा काम गरी सकेपछि सम्पूर्ण ब्अअयगलत बाट क्लल इगत गर्नुहोस ।
- आवश्यकता नभएको बेला कम्प्युटर अफ गर्नुहोस ।
- सामाजिक संजालहरू फेसबुक, ईन्स्टाग्राम, ट्विटर आदिमा अनावश्यक तस्वीरहरू, ब्यक्तिगत विवरण साथै भ्रमण सम्बन्धी जानकारी नराखौं ।
- अपरिचित व्यक्ति वा संस्थाबाट आएको ईमेल नखोलौं ।
- अपरिचित व्यक्ति वा समुहबाट आएका Friends request स्वीकार नगर्नुहोस ।
- ईमेल तथा मोबाईलमा आउन सक्ने आकर्षक उपहार चिठ्ठाको भर नपर्नुहोस ।
- कम्प्युटर समय सापेक्ष अपडेट गरिरहनुहोस ।
- कुनै पनि मेल वा मेसेन्जरमा Link आएमा पहिला को Link सहि हो वा हैन यकिन गरेर मात्र Link Click गर्नुहोस ।
- आफ्नो नाममा रहेको ईन्टरनेट सेवा अरुलाई प्रयोग गर्न नदिनुहोस ।
- साइबर क्याफे सञ्चालकहरूले ग्राहकहरूको विवरण राखौं ।
- बैंक कार्डहरू (डेबिट र क्रेडिट) को बारेमा निरन्तर अपडेट रहनुहोस । Pin Code अरुलाई नदिनुहोस ।
- कम्प्युटरमा सेक्युरिटी सफ्टवेयरहरूको प्रयोग गर्नुहोस ।
- Free WiFi को प्रयोग गर्दा आफ्नो विवरणहरू चोरी हुन सक्ने हुनाले Free WiFi प्रयोग नगरौं ।
- Digital Device हरू मर्मतको लागि दिदा आफ्नो सम्पूर्ण विवरणहरू हटाएर मात्र दिनुहोला ।

Anamnagar-32, Kathmandu, Nepal
Tel: +977 1 5705841
Email: info@isoc.org.np
Web: www.internetsociety.org.np

साइबर अपराध नियन्त्रणमा नेपाल प्रहरी सदैव तपाईंहरूको साथमा छ ।

केन्द्रीय अनुसन्धान ब्यूरो

प्रहरी प्रधान कार्यालय

सम्पर्क नं. - ४४११७७६,
मोबाइल नं. ९८५१२८३१४०
email - cib@nepalpolice.gov.np
www.cib.nepalpolice.gov.np

नेपाल प्रहरी
केन्द्रीय अनुसन्धान ब्यूरो
Central Investigation Bureau (CIB)

समुदाय-प्रहरी साझेदारी

शान्तिपूर्ण एवं सुरक्षित समाजका लागि
Community-Police Partnership
For Peaceful & Secure Society

“साइबर अपराध एक जानकारी”

वर्तमान समय सूचना प्रविधिको युग हो भन्दा दुई मत नहोला । हरेक ब्यक्ति, बर्ग, समाजको साथ-साथै राष्ट्र पनि यसको उपयोग गर्न अग्रसर भईरहेको छ । जसको कारणले गर्दा डिजिटल डिभाइसको प्रयोग पनि बढ्दो छ । नेपाल दुरसंचार प्राधिकरणको पछिल्लो तथ्याङ्क अनुसार ५५.८५५ जनता सँग ईन्टरनेटको पहुँच छ । जस मध्ये मोबाईल ईन्टरनेट प्रयोगकर्ता ४३.३९५ रहेका छन् र हाल यो संख्या बढ्दो क्रममा छ । यसरी प्रयोगकर्ता बढे सँगै जान्नु वा अन्जानमा साइबर अपराधका घटना पनि बढ्दै गईरहेका छन् । सूचना प्रविधिको समूचित प्रयोगले देशको शिक्षा, स्वास्थ्य, सञ्चार, प्रशासनिक, आर्थिक लगायत क्षेत्रको विकासमा ठूलो योगदान पुऱ्याउँछ भने यसको दुरुपयोग भएको खण्डमा ठूलो हानी, नोक्सानी तथा दुर्घटनालाई निम्त्याउँछ । कम्प्युटर, कम्प्युटर नेटवर्क र कम्प्युटीङ्ग उपकरणहरूलाई माध्यम बनाएर दोस्रो पक्षको कम्प्युटर, कम्प्युटर नेटवर्क र कम्प्युटीङ्ग उपकरणहरूलाई लक्ष बनाएर कानूनले निषेध गरेको कृयाकलाप गर्नुलाई साइबर अपराध भनिन्छ । यस्ता प्रविधिजन्य अपराध नियन्त्रणका लागि नेपालमा “विद्युतीय कारोबार ऐन २०६३” को ब्यवस्थो छ । यस ऐनको परिच्छेद ९ मा साइबर अपराध सम्बन्धी केहि प्राबधान राखिएतापनि यसले सबै विषयलाई समेट्न सकेको छैन । साइबर अपराधलाई समेट्न छुट्टै साइबर कानूनको आवश्यकता देखिन्छ । साइबर अपराधको मात्र अनुसन्धान गर्न नेपाल प्रहरीमा छुट्टै साइबर ब्यूरोको स्थापना भइसकेको छ ।

विद्युतीय कारोबार ऐन अन्तर्गतका अपराधहरू

नेपालमा “विद्युतीय कारोबार ऐन २०६३” (Electronic Transaction Act 2008)

परिच्छेद - ९ ले कम्प्यूटर सम्बन्धी कसूर एवं दण्ड सजायको सम्बन्धमा निम्न अनुसार व्यवस्था गरेको छ ।

दफा ४४ : कम्प्यूटर स्रोत सक्तेतको चोरी, नष्ट वा परिवर्तन गर्ने :

प्रचलित कानूनले कम्प्युटर स्रोतको सङ्केत (सोर्स कोड) लाई यथावत् राख्ने गरी तत्काल व्यवस्था गरेको अवस्थामा कुनै व्यक्तिले कुनै कम्प्युटर, कम्प्युटर कार्यक्रम, कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्कका लागि प्रयोग हुने कम्प्युटर स्रोतको सङ्केत लाई जानी-जानी वा बदनीयत राखी चोरी, नष्ट, परिवर्तन वा त्यस्तो काम गर्न लगाएमा निजलाई तीन वर्षसम्म कैद वा दुई लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दफा ४५ : कम्प्यूटर सामग्रीमा अनधिकृत पहुँच :

कुनै व्यक्तिले कुनै कम्प्युटरमा रहेको कुनै कार्यक्रम, सूचना वा तथ्याङ्कमा पहुँच प्राप्त गर्ने मनसायबाट सो कम्प्युटरको धनी वा जिम्मेवार व्यक्तिलाई कुनै अख्तियारी नलिई सो कम्प्युटरको प्रयोग गरेमा वा अख्तियारी लिएको अवस्थामा पनि अख्तियारी दिइएको भन्दा भिन्न कुनै कार्यक्रम, सूचना वा तथ्याङ्कमा पहुँच प्राप्त गर्ने उद्देश्यले कुनै कार्य गरेमा निजलाई कसूरको गम्भीरता हेरी दुई लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा तीन वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दफा ४६ : कम्प्यूटर र सूचना प्रणालीमा क्षति पुऱ्याउने :

कुनै व्यक्तिले कुनै संस्थालाई गलत तरिकाले हानि नोक्सानी पुऱ्याउने मनसाय राखी जानी-जानी कम्प्युटर सम्पदामा रहेको कुनै सूचनालाई कुनै पनि व्यहोराबाट नष्ट गरेमा, क्षति पुऱ्याएमा, मेटाएमा, हेरफेर गरेमा, काम नलाग्ने बनाएमा वा त्यस्तो सूचनाको मूल्य र प्रयोगको महत्वलाई ह्रास गराएमा वा हानिकारक प्रभाव पारेमा वा कसैलाई त्यस्तो काम गर्न लगाएमा निजलाई दुई लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा तीन वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दफा ४७ : विद्युतीय स्वरूपमा गैरकानूनी कुरा प्रकाशन गर्ने :

(१) कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतका विद्युतीय सञ्चार माध्यमहरूमा प्रचलित कानूनले प्रकाशन तथा प्रदर्शन गर्न नहुने भनी रोक लगाएका सामग्रीहरू वा सार्वजनिक नैतिकता, शिष्टाचार विरुद्धका सामग्री वा कसैप्रति घृणा वा द्वेष फैलाउने वा विभिन्न जात जाति र सम्प्रदायबीचको सुमधुर सम्बन्धलाई खलल पार्ने किसिमका सामग्रीहरू प्रकाशन वा प्रदर्शन गर्ने, महिलालाई जिस्क्याउने, हैरानी गर्ने, अपमान गर्ने वा यस्तै अन्य कुनै किसिमको अमर्यादित कार्य गर्ने वा गर्न लगाउने व्यक्तिलाई एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा पाँच वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(२) कुनै व्यक्तिले उपदफा (१) बमोजिमको कसूर पटक पटक गरेमा त्यस्तो कसूर वापत अधिल्लो पटक भएको सजायको डेढी सजाय हुनेछ ।

दफा ४८ : गोपनीयता भङ्ग गर्ने :

विद्युतीय अभिलेख, किताब, रजिष्टर, पत्रव्यवहार, सूचना, कागजात वा अन्य सामग्रीहरूमा पहुँच प्राप्त गरेको कुनै व्यक्तिले कुनै अनधिकृत व्यक्तिलाई त्यस्तो अभिलेख, किताब, रजिष्टर, पत्र व्यवहार, सूचना, कागजात वा सामग्रीको गोपनीयता भङ्ग गरेमा वा भङ्ग गर्न लगाएमा निजलाई कसूरको मात्रा हेरी एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दफा ४९ : भुट्टा व्यहोराको सूचना दिने :

कुनै व्यक्तिले प्रमाणीकरण गर्ने निकायको इजाजतपत्र प्राप्त गर्ने वा अन्य कुनै मनसायले नियन्त्रक समक्ष वा डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने वा अन्य कुनै मनसायले प्रमाणीकरण गर्ने निकाय समक्ष पेश गर्ने कुनै व्यहोरा जानीजानी लुकाएमा वा ढाँटेमा वा भुट्टा व्यहोरा पेश वा दाखिला गरेमा निजलाई एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दफा ५० : भुट्टा इजाजतपत्र वा प्रमाणपत्र पेश गर्ने वा देखाउने :

(१) नियन्त्रकले जारी गरेको इजाजतपत्र प्राप्त नगरी प्रमाणीकरण गर्ने निकायको रूपमा कार्य गर्ने कुनै पनि व्यक्तिलाई कसूरको गम्भीरता हेरी एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(२) कुनै व्यक्तिले आफुलाई प्रमाणीकरण गर्ने निकायको इजाजतपत्र प्राप्त नभई त्यस्तो इजाजतपत्र प्राप्त भएको छ भनी भुट्टा व्यहोरा वा भुट्टा इजाजतपत्र प्रकाशन गरेमा वा कुनै व्यक्तिलाई अन्य कुनै व्यहोराले उपलब्ध गराएमा निजलाई निजले उपदफा (१) बमोजिमको कुनै कार्य गरिनसकेको अवस्थामा एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ ।

(३) कुनै व्यक्तिले प्रमाणपत्रमा उल्लेख भएको प्रमाणीकरण गर्ने निकायले सो प्रमाणपत्र जारी गरेको होइन वा सो प्रमाणपत्रमा सूचीकृत गरिएको ग्राहकले सो प्रमाणपत्र स्वीकार गरेको छैन वा सो प्रमाणपत्र निलम्बन वा रद्द भइसकेको छ भन्ने जानी-जानी त्यस्तो प्रमाणपत्रको प्रकाशन गरेमा वा अन्य कुनै व्यक्तिलाई कुनै व्यहोराले उपलब्ध गराएमा निजलाई एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दफा ५१: तोकिएको विवरण वा कागजात दाखिला नगर्ने :

(१) नियन्त्रक वा प्रमाणीकरण गर्ने निकाय समक्ष कुनै विवरण, कागजात वा प्रतिवेदन दाखिला गर्नु पर्ने जिम्मेवारी भएको व्यक्तिले तोकिएको म्यादभित्र त्यस्तो विवरण, कागजात वा प्रतिवेदन दाखिला नगरेमा र (२) रीतपूर्वक सुरक्षितसाथ राख्नु पर्ने कुनै किताब, रजिष्टर, स्नेस्ता, लेखा आदि सुरक्षित तथा रीतपूर्वक नराख्ने व्यक्तिलाई पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ ।

दफा ५२ : कम्प्यूटर जालसाजी गर्ने :

कुनै व्यक्तिले कुनै जालसाजी गर्ने वा अन्य कुनै गैरकानूनी कार्य गर्ने उद्देश्यले डिजिटल हस्ताक्षर प्रमाणपत्र सृजना, प्रकाशन वा, अन्य व्यहोराले उपलब्ध गराएमा वा कुनै बिलको भुक्तानी रकम कसैको खाताको बाँकी मौज्जात, कुनै आपूर्ति र भण्डार वा जुनसुकै बखत बत्: कार्ड मा मिलावट गरी वा अन्य कुनै

तरिकाले जालसाजी गरी लाभ उठाएमा त्यसरी उठाएको आर्थिक लाभको बिगो कायम गरी सम्बन्धित पक्षलाई कसूर गर्नेबाट भराई त्यस्ता कसूरदारलाई एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुई वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दफा ५३ : कम्प्यूटर सम्बन्धी कसूर गर्न दुरुस्ताहन :

कसूर गर्न कसैलाई दुरुस्ताहन गर्ने वा त्यस्तो कसूर गर्न उद्योग गर्ने वा षड्यन्त्रमा सामेल हुने व्यक्तिलाई कसूरको मात्रा हेरी पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा छ महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

दफा ५४ : मतियारलाई सजाय :

कसूर गर्न सघाउने वा अन्य कुनै व्यहोराले मतियार भई कार्य गर्ने व्यक्तिलाई मुख्य कसूरदारलाई भएको सजायको आधा सजाय हुनेछ ।

दफा ५५ : नेपाल राज्यबाहिर गरेको कसूरमा हुने सजाय :

प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै व्यक्तिले यस ऐन बमोजिम कसूर हुने कुनै काम नेपाल राज्यबाहिर रहेर गरेको भए तापनि त्यस्तो कसूर गरिएको कम्प्युटर, कम्प्युटर प्रणाली वा कम्प्युटर नेटवर्क प्रणाली नेपालमा अवस्थित भएमा त्यस्तो कसूर गर्ने व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम मुद्दा चलाई सजाय गर्न सकिनेछ ।

दफा ५६ : जफत गर्ने :

कम्प्युटर सम्बन्धी कसूर ठहर्ने कुनै कसूर गर्न प्रयोग गरिएको कुनै पनि कम्प्युटर तथा सो संग सम्बन्धित उपकरणहरू जफत गरिनेछ ।

दफा ५७ : सङ्गठित संस्थाले गरेको कसूर :

(१) कसूर ठहर्ने कुनै कुरा सङ्गठित संस्थाले गरेमा सो कसूर गर्दाका बखत सो सङ्गठित संस्थाको सञ्चालनको लागि प्रमुख रुपमा जिम्मेवार व्यक्तिले सो कसूर गरेको मानिनेछ । (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै सङ्गठित संस्थाले यस ऐन बमोजिम गरेको कसूर सो सङ्गठित संस्थाको सञ्चालक, व्यवस्थापक, सचिव वा अन्य जिम्मेवार व्यक्तिको सहमतिमा वा जानकारीमा वा लापरवाहीका कारणबाट हुन गएको भन्ने प्रमाणित भएमा सो सङ्गठित संस्था र सो सङ्गठित संस्थाको सञ्चालक, व्यवस्थापक, सचिव वा अन्य जिम्मेवार व्यक्तिले गरेको मानिनेछ ।

दफा ५८ : अन्य सजाय:

यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको उल्लंघन भएकोमा त्यस्तो उल्लंघनका लागि कुनै सजायको व्यवस्था गरिएको रहेनछ भने त्यस्तो उल्लंघनकर्तालाई त्यस्तो उल्लंघनको मात्रा हेरी पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा छ महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।